List 1. **NOVICE** Tečaj XLVIX.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 7. januvarija 1891.

Obseg: Kako hraniti in rabiti sadje. — Sadno drevje v loncih. — — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kako hraniti in rabiti sadje.

To ni še zadosti, da kmetovalec prideluje lepo sadje; on je mora znati tudi hraniti in sveže ali suho, ali kot mošt, ali vkuhano, ali na kak drugačen način pripravljeno kolikor mogoče dobro porabljati.

Da se pa sadje kolikor mogoče drago spečava, treba pred vsem, da se o pravem času potrga in na naraven, različnim sadnim vrstam ugoden način hrani. V tem oziru delajo kmetovalci še mnogo napak, ne trgajo sadja z roko, ampak otresajo je ali celó klatijo, še predno je na drevesu dozorelo.

Če klatimo sadje s kolom, poškodujemo je tem bolj čim trdneje se drži veje, ker je še nezrelo; ono pade na tla, dobi madeže in začne kmalu na potolčenih mestih gniti; poleg tega poškodujemo in polomimo mnogo vejic, ki bi utegnile roditi v prihodnjem letu.

Če otresemo sadje, pocepa na tla, potolče se in kmalu bo gnilo na ranjenih mestih. S tem izgubi skoro vso vrednost za kupčijo, ker nihče ne mara gnilega sadja.

Plemenito, za kupčijo odmenjeno sadje, katero naj se dolgo ohrani, ker mu je cena veča, čim pozneje je prinesemo na trg, moramo vsakakor z roko trgati. Zato rabimo navadne lestvice, katere vtikamo lahko med vejevje; sadje pa nabirajmo v platnen predpasnik, s pasom pritrjenim čez levo ramo.

Vsak sadjar mora sprevideti, da se z roko nabrano, neomadeževano plemenito sadje dalje ohrani in da se, ker je čisto in zdravo, še enkrat draže ali še bolje plačuje, nego stlačeno ali otreseno, omadeževano in ognilo sadje.

Tudi to je pozvedel in preračunil lahko vže vsak sadjar, da je več izgubil s tem, če je plemenito sadje klatil ali otresal, ker je vsled tega madežasto in ognilo in so se tudi drevesa poškodovala, nego bi bil potrošil za skrbno nabiranje.

Tem bolj se moramo čuditi, da ni škoda še vseh kmetovalcev spametila, ampak da tu pa tam še marsikdo sadje klati in otresa.

Vsaka sadna vrsta naj se tudi o pravem času pobira. Izkušnje nas uče, da moramo poletna jabolka in poletne hruške potrgati, kakor hitro porumene, predno so popolnoma zrele; če jih pustimo na drevesu, da popolnoma dozore, postanejo kmalu prezrele, mokaste ali pa testene, ne drže se dolgo, ne moremo jih daleč razpošiljati, in vsled tega jim pada cena.

Jesenska in zimska jabolka in hruške pa naj dozore na drevesu, in nikdar jih ne trgajmo pred oktobrom. Če pobiramo tako sadje prezgodaj, zgrbanči se nam, bode pusto in ostane brezsočno.

Sadje za domačo rabo: jabolka in hruške, ki se porabijo za mošt, naj dozore na drevesu, in lahko jih skrbno otresamo, saj jih takoj porabimo.

Na drevesu dozorelo moštno sadje ima več sladorja v sebi, daje toraj boljši, vztrajnejši mošt, nego vraskavo, kislo, ne popolnoma zrelo sadje.

Kadar naj breskve ali marelice daleč pošiljamo, moramo jih potrgati, predno dozore. Če jih pa mislimo kmalu použiti, potrgajmo jih prav previdno tedaj, kadar dobe vže močnejši duh, pa mehkejši lup in se sad lahko snema z veje.

Črešnje naj se potrgajo zrele pri lepem vremenu; če so prezrele, izgube lepo barvo in gnijo rade.

Češplje, slive in mirabele naj se trgajo zjutraj zgodaj in, če naj jih daleč pošiljamo, tedaj, kadar so popolnoma dozorele in imajo svojo pravo barvo, pa da

so še trdikaste; kadar jih tržemo, prijemajmo jih samo za repek in ne tikajmo sadu, da ne pobrišemo onega prašca, s katerim so nadihnene; obrisane češplje in slive niso več tako vabljive.

Tiste češplje, katere porabimo za slivovec ali za čežano (povidl), otresimo šele tedaj z drevesa, kadar so temno modre, vele in zgrbančene; takrat so zrele, sladorja polne in dajejo dober slivovec in dobro čežano: nasprotno so pa rdečkaste češplje, kakeršne vidimo večkrat po trgih, le na pol ali za silo zrele, toraj kisle in nezdrave.

Orehi naj ostanejo tako dolgo na drevesu, dokler jim ne popokajo zelene lupine in dokler jih ni mogoče otresti, ne da bi trebalo klatiti jih s koli; s tem se močno poškoduje drevje. Kedar orehi niso še zreli, moramo zeleno lupino z nožem otrebiti, taki orehi so črnikasti niso očitni, nezrelo zrno se posuši v njih, in zato nema tako blago cene v kupčiji.

Predno spravimo potrgano sadje, preberimo je skrbno, ločimo drobno od debelega, lepo barvano od revnejšega, in to pri vsaki posamezni sadni vrsti; kajti dobro odbrano sadje je vedno laže in draže prodati, pomešano, katero mora šele kupec odbirati. Seveda moramo nagrizeno, piškavo, pohabljeno ali celo nagnilo sadje najprej odstraniti in kmalu porabiti.

Kadar pospravljamo sadje za pošiljatve, ravnajmo po sadni vrsti in pa z ozirom na oddaljenost kraja, kamor naj blago pošljemo.

Jabolka povijmo v mehek, svilnat papir in vložimo jih tesno skupaj v skrinje, pletenice ali v male sode, katerih dno je zagrneno s slamo, stene pa obložene s papirjem; površna plast bodi slama ali pa tako zvana lesena volna; posodo moramo trdno zapreti.

Podoba 1.

Hruške je spravljati skoro enako, samo da jih vložimo podolgič, da se repki ne polomijo, in pa samo v dve vrsti drugo nad drugo.

Breskve, marelice, črešnje, slive, češplje, reinclaud spravljajo se, a ne vsipljejo, v plitve, ob stenah s papirjem oblečene skrinjice, tako da je bolj trdo sadje spodaj, a mehkejše zgoraj; potem se pokrije z rženo slamo in na pokrivalo skrinje se zapiše; zgoraj. (Pri nas črešnje spravljajo v pletenice, tudi kadar gredo v zelo oddaljene kraje.)

Orehom je treba poprej sleči zeleno lupino, drugače plesnijo; potem se pospravijo v vreče, sode ali v skrinje.

Kmetijsko ali moštno sadje ne zahteva posebne skrbnosti pri razpošiljanji; navadno je naložimo v ladje, na vozove, železnične vagone; vedno pa je dobro, da so dno in stene oblečene s slamo.

Kadar pošiljamo tako sadje, bodi nam poglavitna skrb: 1.) da pošljemo samo zdravo, trdo sadje, katero je skrbno odbrano in otrebljeno od ognilega sadja, drugače mine kupce vse veselje do takega ognilega, raznovrstnega sadja, iz katerega se odceja rjava juha z voza in oni nam ponudijo za nje le revne cene. Tudi je skrbeti, da ne pride dež do naloženega sadja;

2.) da vsipljemo sadje kolikor mogoče rahlo na voz, ali kamor bodi, in da ne teptamo po njem s škornjami.

Kmetijsko sadje — jabolka, hruške, češplje za sušenje — naj se ne pošilja v prevelikih sodih ali skrinjah ker pri prevažanji preveč trpi ter ne daje mnogo vrednega sušja.

Sadno drevje v loncih.

Z vrtnarstvom se lahko tudi peča, kdor ni lastnik niti pedi zemlje; cvetke si lahko vzgaja v loncih ter

krasi z njimi svoja okna, po zimi pa svoje sobe in si tako napravlja veselje in prijetno zabavo brez imena vrednih stroškov. Tudi s sadjarstvom se je mogoče baviti brez vrta ali sadovnjaka, in sicer ravno tako, če si vzgajaš svoja drevesca v loncih. Vzgoja sadnega drevja v loncih pa ni samo zabavna ter prijetna, ampak tudi prav zelo poučna. Z drevescem v lonci moraš pa kaj pravilno ravnati, vsako zarezo, ki jo narediš z nožem, moraš prej dobro premisliti, predno jo napraviš. Tu imaš vsak popek vedno na umu in ga zmerom opazuješ, kaj bode iz njega: poganjek, cvetje ali pa ostane gluh. Obrezovati je sadno drevje v loncih tako, kakor pritlično drevje raznih oblik, le da se da drevesu skoraj brez izjeme oblika krogle ali piramide. Ni pa skoraj kaj lepšega nego tako malo drevesce, kadar cvete in kadar je obloženo z najlepšim sadjem. Mali trud, ki si ga imel ž njim, povrne se ti stoterokrat. Podoba 1. kaže rumeno mirabolano, vzgojeno v lonci. Misli si tako drevesce postavljeno na mizo, kadar povabiš na kosilo svoje prijatelje. Ali bodo gledali, ko bodo trgali zrelo sadje pri mizi z drevesa, in marsikaterega bodeš pridobil za tako sadjarstvo. Ako ti je pa uspevalo tako drevje, raslo ti bode veselje od dne do dne do sadjarstva, zato pa ne bodeš prej miroval, da dobiš vsaj majhen kos vrta, na katerem se bodeš mogel s sadjarstvom bolj zelo baviti. Sadno drevje v loncih je zelo poučna reč, ob enem pa pospešuje sadjarstvo na širši podstavi.

Razne reči.

* **O sejanji pešek.** Da do božiča nabrane peške gotovo še prihodnjo pomlad kalijo, naj se z drobno prstjo zmešajo, v tružico ali zaboj denejo, z vodo polijejo, in zaboj kam pod streho blizu kakega okna dene, da vse skupaj dobro zmrzne. Kadar se ob vlažnem vremenu otajana prst osuši, dobro jo je zopet še z vodo politi, da zopet zmrzne. Meseca sušca ali kadar je ugodno za setev, vsejejo se peške s prstjo vred v pripravljene gredice, kakor je bilo v zadnjih „Novicah“ povedano. Tako zelo prezeble vsejane peške gotovo vse še tisto pomlad kalijo. Sredi zime, kadar je veliko snega in zelo zmrzla zemlja, bilo bi pač težavno za peške 1 *m* globoko jamo izkopavati in samo za kakega pol četrt litra pešek bi tudi ne bilo vredno, kakih par lopat prsti za tružico se pa uže dobi. Fr. Klinar.

* **Plesen na vkuhanem sadji** preprečiš in je dlje časa ohraniš dobro, ako posodo, v kateri najdeš začetek plesna, odpreš in naspeš po vrhu pol centimetra na debelo stolčenega sladkorja ter jo potem zopet dobro zapreš, oziroma zavežeš z mehurjem ali pergamentnim papirjem.

* **Zmrzle rastline oteti.** Mnogokrat se ti pripeti, da pozabivši pustiš kje svoje rastline, ki ti vsled nastalega mraza zmrznejo. Večina zmrzlih rastlin pa s tem ni še umorjenih, to naredi šele najhujši mraz. Pač pa take rastline največkrat zato poginejo, ker prehitro pridejo na gorko. Zmrzlo rastlino moraš prav počasi odtaliti, potem jo je zelo lahko ohraniti. V ta namen jo prenesi v kakšen kraj, kjer je toplo le malo stopinj nad ničlo, in pusti jo tam, da se prav počasi odtaja.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 240. Nekaj časa sem pri nas teleta prav rada dobivajo drisko, za katero močno hirajo ali celo poginejo. Po mojem mnenji pa ni vzrok vedno le prehlajenje, ker zlasti jaz pazim v svojem hlevu, da se teleta ne prehlade, a po leti še bolj za drisko bolehajo nego sedaj. Kaj je toraj vzrok telečji driski in kako jo odpraviti? (L. V. v Dr.)

Odgovor: Zelo različni vzroki provzročujejo to bolezen ter pospešujejo nje razvoj. Poleg tega, da se tele prehladi, ali da si prenapolni želodec z mlekom, katero je po porodu jako tolsto, vzbuja nevšečne nasledke teletu tudi to, če se kravi ne poklada njenemu stanju primerna piča. Če hočemo, da ne pride po otelitvi življenje krave v nevarnost, ob enem pa da bo dobivalo tele naravno, zdravo in ne pretolsto mleko, moramo kravo prav zmerno in pravilno krmiti. Po otelitvi naj dobiva skozi tri dni poleg morne pijače samo zdravo, sladko, neprašno travniško seno, da se zapreči oslabljeno prebavljanje. Za pijačo je dobro, da rabimo najboljše pšenične otrobe ali pšenično moko, katera ne zavira tako lahko prebavljanja, kakor ržena moka, od koje rada nastaja mrzlica. Po tretjem dnevi smemo kravo zopet navadno krmiti, samo da jej pokladamo suho rezanico, pomešano z nepokvarjeno repo, in pa primerno močnejšo pičo. Tisti živinorejci pa, kateri krmijo navadno z oparjeno ali ogreto pičo, naj ves čas, dokler tele sesa, ne pokladajo kravi take piče; kajti okisanje piče provzročuje vrenje mlečne kisline, katero kaže svoje neugodne nasledke v telečjem želodci. To velja o krmljenji krave porodnice. — Tele pa naj v prvi dobi vsaj petkrat na dan posesa kravo, in sicer naj se kravi, posebno če je dobra dojnica, vsakokrat nekoliko prvega mleka odvzame, da ne more tele prepožrešno sesati in prenapolniti si želodca. Če je tele zdravo preživelo prvih 14 dni, dovolimo mu lahko brez nevarnosti, da se po trikrat na dan popolnoma po svoji volji nasesa. Če bomo vselej na ta priprosti način previdno ravnali, nastopala bo telečja driska le v posamičnih slučajih in ne bo grozila z nevarnimi nasledki. Če se pa to vendar zgodi, raztopimo 1 *g* salicilne kisline in 1 *g* tanina v morni vodi, ali še bolje v kamiličnem zvarku in dajmo to teletu užiti; s tem je gotovo ozdravimo, če le ni žival uže preveč oslabela in na pol mrtva. Tista teleta, katera še rada sesajo, gotovo okrevajo, ko enkrat ali dvakrat použijejo nasvetovano zdra-

vilo; razume se pa samo po sebi, da med zdravljenjem in nekoliko dni potem ne smejo dobivati popolne hrane, ampak zadostuje naj jim polovica navadne piče.

Vprašanje 241. Imam mlado kravo, katera se je pred štirinajstimi dnevi otelila. Zapazil sem, da se sama sesa. Se li da krava odvaditi in kako? (A. R. na Ž.)

Odgovor: Najpriprostejše sredstvo kravo odvaditi sesati, je palica, katero ji tako čez rogova privežite, da se vselej, kadar gre z gobcem k vimenu, dregne v trebuh in ji palica sploh brani z glavo priti blizu vimena. Druga krava pa seveda ne sme biti preblizu, da jo ne poškodi, zlasti ne dregne v oči. Palico je pa toliko časa pustiti na rogeh, da jo razvada mine, kar neki ne traja posebno dolgo,

---

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

206.

Sestavine tobaka; pripravljanje in delovanje njegovo.

Navadni tobak (Nicotiana Tabacum) je doma v toplih krajih južne Amerike, ali se je vendar privadil tudi hladnih krajev. Sade ga, kakor smo slišali, tudi po takih krajih, kjer bi druge južne rastline brzo šle pod zlo. On je prišel na sever in na jug do 50. stopnje širine. Tobak je strupena rastlina. Ta strup nazivamo „nikotin“. Kakor vsi tobaki niso jednako močni, tako tudi nimajo vsi jednake množine nikotina. Francoski tobak ima do 8 postotkov nikotina, virginijski 7, havanski 2. V tobaku za nos se z vrenjem dve tretjini nikotina uničite. Ker se s toplino nikotin izparuje, zato ga ima tudi v dimu tobakovem. V dimu od 100 gramov virginijskega tobaka je našel Melsens $^3/_4$ grama nikotina. Malo je strupov, ki bi se mogli meriti z nikotinom. Ribe poginejo od 10—30 miligramov. Kači položi na šibico samo kapljico soka, ki ga imaš v cevi, pa bode skoro po njej. Mačka in psa umori prav kmalu jedna kaplja nikotina. Kolika je množina nikotina potrebita, da človeka umori, ni nam poznato. Do sedaj vemo samo za tri umorstva in jedno samo umorstvo z nikotinom, no o nobenem slučaju ne znamo, koliko nikotina se je vzelo. Menijo, da je dovelj 3 miligrame tega strašnega strupa, da človeka usmrti. Od nikotina nastane glavobolje, tresenje, nezavednost in strašne sanje, nikotin pali grlo in srce izredno vznemirja.

Razen nikotina nahajamo v tobaku še tudi tobačni kamfor ali „nicotianin.“ Ta dišeča tvar je od nikotina in jedne kisline, a se napravlja v perju še le pri kajenju, v zelenem perju je ni. Okusa je ta kamfor grenkega, in v nosu napravlja kihanje kakor čist nikotin. Poleg nikotina je v tobaku najglavnejša sestavina amonijak. V zelenem perju še ni amonijaka, napravlja se še le pri vrenju. Navadno biva, da moč tobakova ovisi o množini nikotina, no često se opaža, da tobak z mnogo nikotina more vendar biti slabejši, od onega, ki ima manje nikotina. Vzrok temu je ta, da moč tobakova ovisi samo ob onem nikotinu, ki se pri kajenju v plin pretvarja in z dimom v usta prihaja. S tobaka se tem več nikotina v plin pretvori, čim več je v tobaku amonijaka, in čim počasnejše tobak gori Nikotin je v tobaku spojen z jedno kislino, in samo takrat se more od kisline osvoboditi in v plin pretvoriti, če prihaja v dotiko z amonijakom. Črne cigare so bolje povrele ter imajo več amonijaka, zato se ž njih nikotin laglje v plin pretvarja in take cigare so tudi močnejše. V tobaku, ki počasi gori, nikotin se laglje v plin pretvarja, in pri takem počasnem gorenju se še nov amonijak napravlja, toraj ni čudo, da je tak tobak močan, če tudi nima v sebi mnogo nikotina.

Delovanje tobaka ovisi v prvej vrsti o nikotinu in amonijaku, pa tudi priprava spreminja moč njegovega delovanja. Tobak je treba namočiti v posebnej tekočini, katera mu da okus. Vsaka vrsta tobaka ima drugo tekočino za namakanje, in vsaka tvornica jo drugače pripravlja, ker od namakanja mnogo ovisi, dobrota tobakova zato tvornice ne smejo izdati tega postopanja.

(Dalje prihodnjič.)

Kratkočasno berilo.

Kako slovenski otroci po nemški „rihtarja“ bijejo.

(Ne izmišljeno, ampak resnično.)

Bili so časi — (in žali, da tudi sedaj nismo dalječ od njih), ko se je nemščina rila in silila celo med nedolžne šalive igre slovenskih otrok. Tudi „rihtarja“ so jih učili igrati v nemščini. Znano je, da pri ti igri sede eden na stol kot sodnik, drugi pripogne život in mu nasloni glavo tako na kolena, da mu sodnik zatisne z rokama oči, ostali igralci pa se vstopijo v polkrog in mu pritiskajo na „sedežni organ“ včasih prav občutne vdarce, potem pa se urno zaobernejo, kažejo herbte sodniku in tožniku, da bi se kedo z smehom ne izdal. Med sodnikom in vdarjenim otrokom kot tožnikom prične se pa na-to dvogovor, ki sledi v pravilni nemščini, pa tudi tako, kakor so se otroci teh besed vsaj pri nas) izgovarjati navadili:

Tožnik:		Tožnik:
Herr Richter! ich klag an.	=	Gospod rihtar! kladont.
Sodnik:		Sodnik:
Wer hat's gethan?	=	Mesketont.
Tožnik:		Tožnik:
Der und der:	=	Ter'n ter'n:

Sodnik: Sodnik:
Bring ihn bei der Nase her. = Za nos ga pripelj'!

* * *

Vsa čast poštenim Nemcem. Oni ne vsiljujejo nikomur njihovega lepega govora. Nemconam, t. j. nemčurjem pa se godi prav, ako jim naši ljudje tako kvarijo nemščino, kakor je razvidno iz predstoječe smešnice.

—č—.

Pripovedka o brinjevi jagodi.

Človek naših krajev prišel je bil daleč daleč tam za morjem v ptuje in neznane strani. Necega dne mu pripoveduje ondotni domačin o silno dragocenem zdravilu, ki zamore ozdraviti vsako bolezen, zato ga pa tudi za težke novce ni moč lahko dobiti. „Kakošno bi neki to zdravilo biti vtegnilo", vpraša radovedno naš človek. Ptujec odgovori: „Eno samo zrno imam, skrbno zamotano in zavito, da bi ga ne izgubil." Komaj ga je naš človek pregovoril v to, da mu ga pokaže. Po dolgotrajnem odvijanji pride poslednjič na dan — brinjeva jagoda. Naš človek se nasmehne, ter pravi: „Kaj, to je tisto imenitno in dragoceno zdravilo? — pri nas raste prosto po pustih pašnikih in prostorih; mnogo je ljudi, ki se ga memo njega gredoči celo še ogledajo ne!" „Tako?" zavrne začudjeni ptujec; — „ali vmrje kedaj kaki človek pri vas, ker imaste tolike obilice tako imenitnega in dragocenega zdravila vedno lahko pri rokah in brezplačno na razpolaganje?" L.

Naši dopisi.

Iz Ajdovščine na Goriškem poroča se, da je razsajala tam dne 28. decembra p. l. strahovita burja, ki je kar strehe odkrivala ter kozčevino in kamenje z njih s tako silo metalo, da ni nobeden upal na ulico. Metala je ljudi po tleh kakor muhe in eno ženo skoraj ublila.

Tudi takega mraza ne pomnijo ljudje uže mnogo let. Ipava zmrznila je čez in čez kar se ni zgodilo uže od leta 1866.

Ljudska govorica pravi, da sledi hudi zimi dobra letina — Bog daj, da bi se vresničila — saj bi vendar le prav bilo, ko bi po 15 slabih letinah enkrat tudi ena dobra prišla.

Iz Ljubljane.— Iz deželnega odbora. V zadevi gimnazije v Kranji je deželni zbor kranjski v seji dné 22. novembra 1890. l. sledeči sklep storil: „Vzemi visoki zbor na znanje z obžalovanjem, da visoko c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje upravičene, tolikokrat vsestransko utemeljene in ponovljene prošnje za obstanek Kranjskega gimnazija ne uvažuje tako, kakor je to blagohotno storilo pri restituiranji gimnazija v Bolcanu, Freudenthalu in Prahatcu. Visoka c. kr. deželna vlada se naprosi, da stori pri c. kr. naučnem ministerstvu znova vse potrebne korake zaradi zopetnega otvorjenja gimnazije Kranjske in razširjenja iste na vseh osem razredov.

Izvršujè ta sklep, obrnil se je deželni odbor do c. kr. deželne vlade, proseč jo, naj bi posredovala pri visokem c. kr. naučnem ministerstvu, da dobi mesto Kranj zopet zavod, katerega potrebo za našo Gorenjsko pač ni treba več dokazovati.

V seji dné 5. januvarija t. l. imenoval je deželni odbor sekundarijem na dermatologičnem oddelku deželne bolnice v Ljubljani drd. Rudolfa Repiča, sekundarijem na kirurgičnem oddelku pa drd. Emanuela Jagodica.

Zastop zdravstvenega okrožja Idrijskega sklenil je, da bode vsakoletni prebitek 2 % doklade na neposrednje davke, katera se pobira v smislu zdravstvenega zakona z dne 24. aprila 1888, dež. zak. št. 12, obrestonosno nalagal in svoječasno zgradil iz tega okrožno bolnico in hiralnico.

Ta vse hvale vredni sklep je deželni odbor vzel odobrilno na znanje in zaradi plodonosnega nalaganja dotičnih prebitkov, potrebno ukrenil.

— **Trgovska in obrtniška zbornica.** C. kr. deželna vlada javila je trgovski in obrtniški zbornici. C. kr. trgovinsko ministerstvo je v dodatku k razpisom z dne 14. maja 1885. l., št. 35.351 iz l. 1884., z dne 2. oktobra 1885. l., št. 24 787 in z dne 28. junija 1889. l., št. 25 900, naznanjenim z vladinimi dopisi z dne 26. maja 1885. l., št. 5108, z dne 9. oktobra 1885. l., štev. 10.127 in z dne 11. julija 1889. l., št. 7736, prijavilo povodom novič stavljenih vprašanj o porabi glob, naloženih na podstavi določil obrtnega redu, sporazumno z visokim c. kr. ministerstvom za notranje reči naslednje: Globe, katere se pobirajo zaradi prestopkov obrtnega redu od obrtnih gospodarjev, kateri ne pripadajo niti kaki zadružni niti kaki okrajni, pač pa kaki društveni bolniški blagajnici, naj prihajajo v društveno bolniško blagajnico, ako so kaznivi obrtni gospodarji udje zadruge, ki je skupno pristopila k društveni bolniški blagajnici, in zatoraj plačujejo polovico pomočniških zavarovalnin. Ako pa kaznivi obrtni gospodar ne pripada nobeni zadrugi in so delavci njegovi zavarovani pri kaki društveni bolniški blagajnici, onda naj globe prihajajo v ubožni zaklad tistega kraja, kjer je bil prestopek učinjen, ker kaznivec v tem slučaji ni dolžan prispevati v društveno bolniško blagajnico in toraj ni predpostave § 151. obrtnega redu. Takisto naj globe prihajajo v ubožni zaklad tistega kraja, v katerem je storjen prestopek, ako je kaznivec podjetnik, ki je ustanovil delovršbeno bolniško blagajnico, ker § 151. obrtnega redu govori le o blagajnicah § 128. (sedaj § 121.), a ne tudi o blagajnicah § 85. (sedaj § 89.) in ker bi drugače po § 47. št. 7, 8 zakona z dne 30. marcija 1888. l. (drž. zak. št. 33) globe bile v korist podjetniku, kar bi nasprotovalo dobrodelni nameri omenjenega

§ 151. Neko obrtno oblastvo je nasvetovalo, naj se dosedanja določila o porabi glob premene tako, da bi globe, ako ima kaznivi obrtnik edino le učence, sploh prihajale v učensko bolniško blagajnico, če ima pa tudi pomočnike, pa tedaj, kadar se prestopki tičejo učenštva, v vseh drugih slučajih pa naj bi se ravnalo po dosedanji navadi. Temu predlogu ni moči ugoditi, ker vzdržujejo učenške bolniške blagajnice sami zadružni udje, ki imajo učence, in bi zato ne ujemalo se z namenom globe, ako bi se obrtnjem gospodarjem nalagane globe naklonile blagajnicam, katere oni sami zalagajo. Glede na drugo vprašanje o porabi glob, katere se pobirajo na podstavi določil obrtnega redu od pomočnih delavcev, ki so dolžni prispevati v okrajne, društvene ali delovršbene bolniške blagajnice, opomnilo se je naslednje: Po § 135. obrtnega redu je praviloma s samostojnim obrtnim gospodarjem prisojati globe, pomočnikom in učencem pa zapor. Kadar se pa tudi pomočnikom in učencem naložе globe, uporabiti je propise, veljavne o porabi obrtnim gospodarjem naloženih glob, tudi na pomočne delavce, ker v tem slučaji merodavni § 151. obrtnega redu govori v obče o „kaznivcih“, ki so po § 135. navedenega zakona lahko obrtni gospodarji ali tudi pomočniki ali pa učenci, in zatoraj ni po zakonu utemeljeno, različno ravnati z globami, ki se nalagajo obrtnim gospodarjem ter njih pomočnim delavcem. Zategadelj velja o globah, nalaganih kaznivim pomočnim delavcem, ako pripadajo kaki zadružni ali okrajni ali pa kaki društveni bolniški blagajnici, h kateri je zadruga, koje udje so, skupno pristopila, isto kar je v podobnih slučajih predpisano o globah, naloženih kaznivim obrtnim gospodarjem, t. j. te globe naj prihajajo v zadružno, oziroma v okrajno ali društveno bolniško blagajnico. Isto tako naj po propisih, veljavnih glede tega za kaznive obrtne gospodarje, prihajajo kaznivim pomočnim delavcem nalagane globe, ako pomočni delavec pripada kaki delovršbeni bolniški blagajnici, ali če je, ne pripadajoč nobeni zadrugi, zavarovan pri kaki društveni bolniški blagajnici, v ubožni zaklad tistega kraja, kjer je bil prestopek storjen, in sicer v prvem slučaji iz enakih razlogov, kakeršni so bili zgoraj za merodavne izrečeni, kadar je kaznivec podjetnik, ki je ustanovil delovršbeno bolniško blagajnico, v drugem pa zato, ker je dotičnik radovoljno pristopil k društveni bolniški blagajnici, in zatoraj ni moči takoj govoriti o dolžnosti prispevanja po smislu § 151. obrtnega redu.

— **Podkovska šola.** V tukajšnji podkovski šoli vršile so se dne 29. in 30. decembra 1890. leta skušnje iz podkovstva pred izpraševalno komisijo. Članom komisije imenovala je c. kr. deželna vlada dr. vit. Bleiweisa Trsteniškega, c. kr. okr. živinozdravnika Perdana in učitelja Šlegelna. Kovačev brez šole bilo je 12, od teh je eden kovač, ki je l. 1886. pri skušnji propal, ponavljal skušnjo. Po narodnosti bilo je 11 Slovencev in 1 Nemec (9 Kranjcev, 3 štajerski Slovenci). Učencev podkovske šole bilo je v drugem tečaji 7, in sicer 6 Kranjcev, eden štajerski Slovenec. 4 učenci dobili so podporo od vis. c. kr. ministerstva za poljedelstvo, 3 izšolali so se na lastne stroške. Vsi učenci naredili so skušnjo iz podkovstva z dobrim vspehom, pouka iz ogledovanja klavne živine in mesa udeležili so se le 3 učenci in se o tem predmetu dobro izvežbali. Vodstvo podkovske šole je pa odredilo, da se imajo v prihodnje vsi učenci podkovske šole udeležiti pouka v ogledovanji klavne živine in mesa, ker manjka pripravnih mesogledcev po deželi. Le oni bodejo oproščeni pouka, ki ne znajo dovolj brati in pisati. Sledeči učenci bili so kot kovači izvežbani v zadnjem tečaju: Matičič Matevž iz Brezja pri Cerknici, Jerina France iz Bistre pri Vrhniki, Vintar Anton iz Bistre pri Vrhniki, Herle Janez iz Kota v Ljubljanski okolici, Langenvalter Ignacij iz Godoviča pri Logatci, Dovjak Jurij iz Dobrove pri Ljubljani, Antloga Jernej iz Gotovlja pri Zalcu na Štajerskem. Za mesogledce bili so izvežbani učenci Matičič, Langenvalter in Antloga.

— **Moravška občina** je imenovala gospoda deželnega predsednika Andreja barona Winklerja ter grajščaka in odvetnika gospoda dr. Maksa pl. Wurzbacha-Tannenberga, častnima občanoma.

— **Gospod Ivan Nabergoj.** državni in deželni poslanec praznoval je dne 31. decembra 1890. l. petindvajsetletnico svojega javnega delovanja. Možu, kateri je neustrašeno zastopal pravice slovenskega naroda tudi v jako neugodnih časih v mestnem, oziroma deželnem zboru Tržaškem, v kateremu imajo sovražniki našega naroda prvo besedo, priredili so pevci društev „Danica“ in „Hajdrih“ podoknico, deputaciji društev pa so mu čestitali. Novega leta dan čestitala mu je politično društvo „Edinost“, katero se posebno s pomočjo Nabergojevo poteguje za pravice našega naroda v okolici tržaški; čestitalo mu je tudi „Delavsko društvo“ in mnogo prijateljev. Osebno čestitala sta mu izmed slovenskih državnih poslancev gospoda kanonik Karol Klun in pa doktor Josip vitez Tonkli. Tudi mi se pridružujemo onim društvom in gospodom, kateri so čestitali prvaku primorskih Slovencev, kateri si je pridobil s svojim možatim in neustrašljivim postopanjem med vsemi Slovenci častno ime, katerega čislajo vsi za blagor svojega naroda in naše države vneti. Izrekamo pa tudi, da nič bolj ne želimo, kakor to, da bi Bog ohranil gospoda Ivana Nabergoja še mnoga leta, in da bi on dobil mnogo posnemalcev, kateri bi se tako vneto, kakor on potegovali za slogo Slovencev, za koristi svojega naroda in za srečo Avstrije!

— **Skofjeloški grad** prodali so Terpinčevi dediči uršulinskemu samostanu.

V mestno hranilnico ljubljansko vložilo je meseca decembra 369 strank 123.779 gld. 96 kr. in 168 strank pa vzdignilo 92.902 gld. 5 kr.

— **Ogenj.** Na vrtu c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani sta danes po noči pogoreli kovačnica podkovske šole, in hlevno podstrešje s krmo vred. Kako je nastal požar, ni še znano.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja dne 6. jannvarija. Danes je bil slovesen banket povodom ustanovitve Velikega Dunaja. Udeležilo se ga je 600 oseb, njim na čelu Schmerling. Župan, mnogi poslanci in občinski svetovalci ter župani iz predkrajev, so prišli na slavnost. Schmerling je govoril zdravico cesarju. Izrekel mu je srčno zahvalo, zatrdil mu zvestobo in otročjo ljubezen podložnikov. Navdušenje je bilo velikansko, cesarsko himno so udeleženci z godbo vred stoje peli. Govorili so tudi dr. Herbst, dr. Prix, ki je proslavljal zasluge vlade, grofa Taaffeja in namestnika in vseh drugih, ki so sodelovali.

Z Dunaja se poroča, da se snidejo delegacije v jeseni ter da bode državni zbor, kojemu poteka letos šestletna doba, razpuščen uže meseca junija t. l.

Dunajski listi o svojih novoletnih premišljevanjih povdarjajo, da so svetovne razmere take, da se smelo trdi, da je njih značaj „mir“ in da se je tedaj 1891. l. pod ugodnim znamenjem začelo. Kar se notranjih avstrijskih razmer tiče, omenjajo, da so se državne finance zboljšale. Temu dokaz je, da državni proračun uže tretjikrat kaže prebitek in da so tudi vsi avstro-ogerski državni vrednostni papirji poskočili v vrednosti. Toplo pa ti listi pozdravljajo tudi zakon o združenji predkrajev z Dunajem.

Pri številjenji prebivalstva rabili bodo električni stroj, katerega sta po trudapolnem preiskavanji napravila predsednik c. kr. statistične osrednje komisije, sekcijski načelnik Inama-Sternegg in pa dvorni koncipist, dr. Henrik Rauchberg.

Iz Prage. — Dne 5. t. m. odgovorila je vlada na resolucijo katero je deželni zbor po predlogu poslanca, dr. Škarde, sklenil in pa na vprašanje poslanca dr. Riegerja, o rabi deželnih jezikov pri c. kr. uradih na Češkem. Dopis namestnika o tej stvari, kateri na podstavi ukaza gospoda ministerskega predsednika z dne 24. decembra 1890 naznanja, kako o tej stvari sodi vlada, izročil je višji deželni maršal komisiji za predloge o spravi v pretres in poročanje, je neljubo iznenadil Čehe, kateri so vsekaj druzega pričakovali.

Moravsko. — Znani voditelj fevdalne stranke v Moravskem velikem posestvu, grof Egbert Belcredi, je oslepel na levem očesu v noči od nedelje do ponedeljka. Čudno je, da grof ni čutil prav nič bolečine, predno je bil oslepel. V nedeljo je legel popolnoma zdrav k počitku, drugo jutro, ko se je bil zbudil, pa ni videl prav nič na levo oko.

Iz Trsta. — Ko je bil sedanji občinski svet Tržaški izvoljen, govorili so, da je zmagala v Trstu avstrijska državna ideja. Prišla je namreč znatna manjšina avstrijski mislečih mož v mestno zbornico, in upati je bilo zatorej, da se polagoma zboljšajo razmere. Nekatere reči so se res nekoliko obrnile na boljše, ali v obče se ni veliko izpremenilo. V mestni hiši se še vedno šopiri prejšnje enostransko in nestrpljivo italijanstvo, pri namestništvu pa imajo le najboljšo voljo, ali premalo poguma; zato upal si je tudi v mestnem zboru govoriti zagrizeni Italijan o uzorih dinamitovcev. Nedavno se je zopet odlikoval mestni svet. Škof je namreč dovolil, da smejo v stolni cerkvi biti tudi slovenske pridige, slavni mestni zbor pa je sklenil z vsemi proti trem glasom, da občina ne bode nič več prispevala za cerkvene namene, ako se ne odpravijo slovenske pridige. Kaj se menijo gospodje Mozes Luzzato in njega pajdaši za duhovne potrebe katoliških Slovanov Tržaških! Sami tako ne gredo nikdar v cerkev, ker ti laški gospodje so ali strašansko učeni modroslovci ali pa so židje. Seveda občina sme svoje novce obračati, kakor hoče, in podpore dajati, kakor jej je ljubo in ne protipostavno, škof bode zatorej ali moral odreči se podpor ali pa zopet odpraviti slovenske pridige. Naj bi se kaj podobnega primerilo Nemcem! Kolika nejevolja bi bila po vsej državi! Ali če se taka krivica dela Slovanom, ki jih je v Trstu najmanj četrti del vseh prebivalcev, pa je vse prav in lepo! Gospodje pri Tržaški vladi se ne ganejo, na Dunaji pa imajo gospodje ministri druge skrbi. Ali pomisliti bi se moralo, da, kdor tepe Slovane Tržaške, tepe tudi Avstrijo.

Rim. — Njega svetosti papežu so čestitali za novo leto vladarji in med temi je tudi ruski car, kateri je izrazil upanje, da se bodeta njegova vlada in pa vatikan sporazumela o vseh še nerešenih vprašanjih. Bog daj, da bi se to tudi vresničilo!

Z Rima se poroča da bode od sv. očeta zlato vrtnico dobila naša presvitla cesarica Elizabeta.

Z Pekinga je došla vest, da je oče kineškega cesarja, Chun, umrl.

Washington. — Leta 1890. so v Zjedinjenih državah severne Amerike šteli 10.907 bankrotov, med tem ko je bilo 1889. l. jih le 10.882. Pasiva (dolgovi) bankrotarjev 1889. l. znašali so 148 milijonov dolarjev in za 1890. l. pa 189.

Zitna cena

v Ljubljani 28. decembra 1890.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 50 kr. — banaške 7 gold — kr. turšice 5 gold. 04 kr. — soršice 4 gld. 39 kr. — rži 4 gold. 87 kr. — ječmena 4 gold. 24 kr. — ovsa 2 gold. 76 kr. — ajde 4 gold. 87 kr. — Krompir 2 gold. 32 kr. 100 kilogramov.

Vabilo na naročbo „Novic“.

V pomenljivem trenutku, ko stopajo naše stare, v svoji doslednosti neupogljive „Novice“ v drugo polletje svojega **49. tečaja,** toraj čez eno leto v pol stoletje, stopa tudi vredništvo „Novic“ zopet pred čitatelje in naročnike lista, kateremu ni treba črkice lastne hvale, ker ga hvalijo dosti lastna, Slovencem blagonosna dela in pa vspehi, kateri se kažejo v toliko sijajnejšim svitu, ker so se časi in razmere Slovencev v minulih 48. letih prav stvarno spremenila.

Svoj čas bile so „Novice“ edini list za vse duševno delovanje našega naroda, danes bi pa mogel zadostovati za samo politično delovanje en sam dnevnik primerno velike oblike samo tedaj, ako bi vredovanje imelo svoje stalne in spretne sodelovalce po vsih posameznih pokrajnah slovenskih.

„Novice“ ne merijo tako daleč, da bi kot tednik s skromnim obsegom mogle zadostovati vsem velikim zahtevam, katere se stavljajo danes velikemu političnemu listu.

„Novice“ vstanejo tednik, ki prinaša čitateljem svojim, kakor od nekdaj, navodila gospodarsko, podučno in kratkočasno berilo, poglavitno pa izmed političnega življenja v prvi vrsti v posnetku vse one novice, ki zadevajo nas Slovence, vrh tega pa tudi vse imenitnejše dogodbe obširnega sveta. — Izmed domačih političnih novic ozirajo se „Novice“ posebno na delovanje slovenskih zastopnikov v deželnih zborih in pa v državnemu zboru.

Te vrste novic prinaša naš list neposredno iz najbolj podučenih virov s tako nadrobnostjo in z ono razsodnostjo, katera je mogoča samo v prvi vrsti vdeleženim močem pri tem delovanji.

Citatelji „Novic“ dobivajo toraj nekaljena in nepristranska poročila, katerim je vtisnjen pečat resničnosti in vrh tega namen, vse slovenske politike vzdržati v slogi, ker stare skušnje in tudi najnovejše dogodbe pričajo nam, da nam edino le sloga podaja ključ k povolnim vspehom za narod naš.

Prijateljem svojim obetamo toraj edino le, da se „Novice“ vedno le in enako strogo drže svojega starega vodila; „Vse za vero, dom, cesarja!“ pri tem pa se stanovitno izogibajo osebnih pravd, ker nas skušnja uči, da se iz teh rodé prepiri in nesloge o našem složnega delovanja tako potrebnem taboru.

Z gorko zahvalo, katero izrekamo svojim prijateljskim podpornikom in sodelovalcem, sklepamo enako gorko prošnjo, naj ostanejo „Novicam“ še dalje prijazno naklonjeni.

Čitatelje naše, ki so stali do sedaj zunaj vrst naročnikov, naprosimo, da se vstopijo v vrsto naročnikov, ako so jih zadovolila naša načela in za malo plačilo vsak teden podajano jim mnogovrstno gradivo.

Svoje vabilo sklepamo z žéljo, da se krog Noviškega delovanja bolj in bolj širi tako, da v mnogobrojni družbi praznujemo drugo leto 50. letnico prvega slovenskega lista.

„Novice“ stanejo

po pošti prejemane	za celo leto	4 gld.	—	kr.,	za pol leta	2 gld.	10	kr.,	za četrt leta	1 gld.	10	kr.
v tiskarni	„ „	„ „	3	„ 40	„ za	„ „	1	„ 70	„ za	„ „	—	„ 90 „

Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo „Novice“ na leto za en gold. ceneje, ako ne prejemajo „Kmetovalca“.

Za prinašanje na dom v Ljubljani po 40 kr. na leto več.

Naročnina naj se po najcenejši poti poštnih nakaznic pošilja pod naslovom Blasnikove tiskarne v Ljubljani.

Vredništvo in opravništvo „Novic“.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.